

ČTVRTLETNÍK

JARO 2018

PRO PAMÁTKY

Důležité je nebýt lhostejný

ROZHOVOR S HISTORIČKOU IRENOU BUKAČOVOU O MARIÁNSKÉ TÝNICI
REKONSTRUKCE VYSOKÉ PECE V ŠINDELOVÉ U SOKOLOVA
PROJEKT NA ZÁCHRANU ZÁMKU ZVÍŘETICE

Archiv Muzea a galerie severního Plzeňska

ÚVODEM

Neznám člověka, který by neměl rád výhledy, ať už na historické střechy našich měst, nebo na krajinu kolem nich. Mít rozhled a ideálně i dostatečný nadhled je zkrátka praktické nejenom při pohledu z okna bytu, domu nebo auta, ale i v každodenním životě, ten pracovní nevyjímaje.

Jak jej získat? Jde o dlouhodobý proces, který souvisí s naší výchovou a vzděláním. Ovlivňují nás také místa, která navštěvujeme a lidé, které potkáváme, rodina, přátelé, kolegyně i kolegové. Dosud jsem měl vlastně veliké štěstí, že jsem se při své práci setkával a stále setkávám se zajímavými lidmi z různých oblastí. A myslím tím třeba zakladatele prosperujících společností, schopné řemeslníky, zapálené úředníky, lidi z neziskových organizací. Každý člověk nás může něčím ze svého života obohatit a přispět k nadhledu.

Redakci PROPAMÁTKY plánujeme v letošním roce rozšířit o další kolegy. Těším se, že vám, našim čtenářům, budeme společně prostřednictvím našich článků a rozhovorů přinášet radost.

Přeji vám dobré výhledy, dostatečný nadhled a inspirativní lidi kolem sebe.

Aleš Kozák

DOPORUČUJEME

NOVĚ ZAPSANÉ PAMÁTKY

V posledním čtvrtletí loňského roku přibylo v evidenci Národního památkového ústavu 20 nemovitých kulturních památek. Ministerstvo kultury za ně prohlásilo boží muka v Šejbách, hospodářské dvory ve Vracově a Chvalšínách nebo farní areál v Jetřichovicích. Ochranu získaly tři náhrobky vrchlabského hřbitova. Jde také o několik měšťanských domů, takzvanou vinohradskou bídu ve Veletinách, hasičskou zbrojnicu v Bezručicích nebo vodojem v Hradci Králové.

Kryštof Havlíček

NGO MARKET

Již 19. rokem pořádá Nadace Forum 2000 největší veletrh neziskových organizací ve střední Evropě. Letošní ročník NGO Marketu se bude konat 11. dubna v prostorách Fora Karlín a nese název Příběhy občanské společnosti. Cílem veletrhu je zprostředkovat návštěvníkům práci neziskového sektoru formou obyčejných lidských příběhů. Ty budou prezentované soubor-

rem krátkých videí vystavovatelů a jsou názornou ukázkou toho, jak činnost neziskových organizací mění konkrétním lidem život k lepšímu. Jak shrnuje hlavní koordinátor akce Tomáš Bouška: „NGO Market je ideálním nástrojem k tomu, aby příběhy neziskovek našly své publikum.“ To je i poselstvím veletrhu, kterého se veřejnost tradičně účastní zdarma. www.ngomarket.cz

KVĚTNOVÝ SEMINÁŘ STUDIA AXIS

STUDIO AXIS pořádá 24. května 2018 v Praze seminář zaměřený na novelu zákona o státní památkové péči (č. 20/1987 Sb.) a stavebního zákona (č. 183/2006 Sb.), nové prováděcí předpisy k souvisejícím zákonům,

zásahy na kulturních památkách a zásahy v památkových rezervacích, zónách a v ochranných pásmech, závazná stanoviska podle zákona o státní památkové péči atd. Přednášejí experti Ministerstva kultury. Podrobné informace a přihlášky najdete na internetových stránkách. www.studioaxis.cz

KONFERENCE DĚJINY STAVEB 2018

Ve dnech 6.–8. dubna 2018 se koná v Centru stavitelského dědictví v Pláskách již 19. konference Dějiny staveb. Odborníci na stavebněhistorický průzkum zde budou tradičně představovat nové objevy a diskutovat o nejruznějších problémech v oboru. Přihlášky, seznam referátů a další informace naleznete na internetových

Art Jarkal, CC-BY-SA-3.0

stránkách akce. Z každé konference je vydáván sborník, který je možné si objednat na stejném místě. www.evida.cz/shp

POHLED NA ZREKONSTRUOVANÝ AREÁL PROBOŠTSTVÍ V MARIÁNSKÉ TÝNICI OD JIHOZÁPADU

KATASTROFÁLNÍ STAV KOSTELA ZVĚSTOVÁNÍ PANNĚ MARIÍ KOLEM ROKU 1900

ROZHOVOR S IRENOU BUKAČOVOU

Jako Fénix z popela

Do seznamu národních kulturních památek přibýlo koncem ledna 19 poutních míst. Nechyběla mezi nimi kdysi slavná Mariánská Týnice u Kralovic, která byla ještě koncem minulého století v troskách. O pohnutých dějinách objektu i jeho obnově jsme si povídali s ředitelkou tamního muzea a galerie Irenou Bukačovou.

Před tím, kdo dnes přijíždí do Mariánské Týnice, se zvedá majestátní silueta sídla Muzea a galerie severního Plzeňska. Nebylo tomu tak vždy. Jaká je historie areálu?

Zdejší historii začal psát nedaleký klášter v Plasích ve 13. století. Řád cisterciáků vtiskl zdejší krajině trvalý charakter. Středověké grangie se přeměnily v hospodářské dvory a kaple a z jedné z nich, zasvěcené Panně Marii, vznikl malý kostelík. V roce 1699 vyrostlo po jeho boku probost-

ství, v jehož těsném sousedství byl v období vrcholného baroka budován poutní areál se dvěma ambity a kostelem Zvěstování Panně Marii. Zrušení kláštera ale zabránilo dokončení projektu Jana Blažeje Santiniho a k úplné dostavbě východního ambitu nedošlo. Po sekularizaci se hledalo pro objekt nové využití. V letech 1785–1826 byl ve správě Náboženského fondu, který o nemovitosti pečoval jen v nejnějnější míře. Horší situace nastala poté, kdy se panství Plasy stalo majetkem Metternichů. Byli zde ubytováni úředníci a nájemci, kteří bezohledně využívali prostory jako chlévy, stáje či seníky. Zejména kostel se stal zdrojem levného stavebního materiálu. Klasické bestia triumphans. V lednu 1920 se propadla centrální kupole, nenávratně zanikly fresky, zřítily se balustrády a byly poškozeny klenby západního ambitu. Příroda chátrající stavbu pomalu pokrývala křovinami.

V jakých etapách obnova probíhala, kdo se o ni zasloužil a kým byla financována?

V první řadě je třeba ocenit architekta Hanuše Zápala. Jeho iniciativou vznikla Jednota pro záchranu Mariánské Týnice, která od 20. let 20. století vytvořila předpoklady pro zahájení stavebních prací. Až do roku 1955, kdy byla jako polocírkevní organizace nucena vyhlásit likvidaci, vyvzdorovali její představitelé první etapu prací podpořenou sbírkami věřících, dary a subvencemi. Aktivitu Jednoty následně převzal vlastivědný kroužek z Kralovic v čele

TEXT JAN ŠTĚPÁNEK
FOTO ARCHIV MUZEA A GALERIE SEVERNÍHO PLZEŇSKA V MARIÁNSKÉ TÝNICI

PRÁCE NA REKONSTRUKCI LUCERNY KOSTELA ZVĚSTOVÁNÍ PANNĚ MARIÍ V ROCE 2000

OPRAVA VÝCHODNÍ ZVONICE V OBJEKTU PROBOŠTSTVÍ V ROCE 1993

s Josefem Vorlem, prvním ředitelem muzea. Památková péče se střetávala s amatérským nadšením milovníků historie. Objektu to však pomohlo přežít. Teprve po roce 1989 byly vytvořeny stabilní podmínky pro postupnou rehabilitaci. Hlavní zásluhu měl Mojmír Horyna a jeho hluboké poznání díla architekta Jana Blažeje Santiniho. Důležité bylo i otevření Programu záchrany architektonického dědictví, z něhož se čerpaly finance doplňované prostředky vlastníků – okresu Plzeň-sever a od roku 2002 Plzeňského kraje. Od roku 1993 byly patrné první viditelné výsledky – změnilo se panorama krajiny, do níž se proboštství vrátilo věžemi a kupolí chrámu. Generálním projektantem obnovy byl Jindřich Rineš, který s Mojmírem Horynou dokázal prosadit směr památkového přístupu přesahujícího dobové konvence. Na jejich práci navázal i návrh dostavby východního ambitu, který vypracoval architekt Jan Soukup. Akce financovaná z Integrovaného regionálního operačního programu bude dokončena v roce 2020.

Proč jste se rozhodli k dostavbě ambitu? Předpokládám, že musela vzbudit rozruch.

Myšlenka dokončení původního záměru není nového data. I když uplynuly téměř tři generace od položení základního kamene v roce 1711 do zrušení v roce 1785, počítali cisterciáci stále s dostavbou až do konce existence kláštera. Původní intence se stále vracela. Stavebněhistorický průzkum z roku 1988 naznačil legitimnost obno-

vy všech destruovaných částí areálu. Z postupu prací vyplynulo, že završení procesu znamená opravit dvě kaple na východní straně kostela a dokončit uzavření celého areálu. Studie ukázaly, že jediným legitimním krokem je naplnit původní záměr osmi kaplí propojených arkádami. Otázka, která před

námi stála, byla spíše filozofická než památkářská, odpověď byla individuální, a nikoli obecná.

Nakonec jste byli úspěšní. V jaké fázi je projekt v tuto chvíli? Mohou se návštěvníci těšit na něco moderního, nebo budete respektovat původní barokní plány?

Po náročné památkové diskuzi byl záměr dokončení stavby schválen Národním památkovým ústavem, a to především díky historikům a teoretikům architektury, kteří pochopili zcela jedinečnou příležitost naplnění ideální architektonické vize. Až překvapivě jednoduchá koncepce zrcadlového projektu vyvrátila všechny pochybnosti. Stačí jen kopírovat stojící západní ambit. Moderního se zde nic uplatňovat nebude, materiálem bude jako dřív kámen, cihly, pravda nikoliv ručně pálené, z místní cihlářské hlíny. Zděné klenby, stavební technologie s dokonalým řemeslem. Není třeba předvádět nějakou historickou dílnu, nepředstíráme, že je stavba stará, ale trváme na tom, aby splnila nejpřísnější kritéria klasické řemeslné práce.

Východní ambit je poslední velkou stavební akcí nebo máte v plánu i další?

V Mariánské Týnici zůstává stále mnoho otázek, její obnova představuje dlouhodobý proces, a to i v souvislosti s vývojem a proměnami památkové péče. Ta se odvíjela od technické údržby stavby přes požadavky zachování i degradujících stop času až po interpretaci vý-

IRENA BUKAČOVÁ

- ▶ narodila se v roce 1949 v Praze
- ▶ vystudovala filozofii, historii a dějiny umění na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy
- ▶ v roce 1973 získala doktorát z dějin italské filozofie
- ▶ od roku 1990 vede Muzeum a galerii severního Plzeňska v Mariánské Týnici
- ▶ je autorkou několika desítek odborných publikací zabývajících se především dějinami severního Plzeňska
- ▶ pod jejím vedením byl obnoven poutní areál v Mariánské Týnici, který je od roku 2018 národní kulturní památkou

POHLED DO OBNOVENÉ CENTRÁLNÍ KUPOLE
KOSTELA ZVĚSTOVÁNÍ PANNĚ MARI

DETAIL OBNOVENÉ FRESKOVÉ VÝZDOBY KUPOLE KOSTELA ZVĚSTOVÁNÍ PANNĚ MARI

znamu architektury pro její okolí, tedy pro její krajinnotvornou funkci. Výzvou je právě i širší okolí památky, obnova poutních cest, drobných sakrálních památek a výsadba lipových alejí.

Oprava proboštství neprobíhala pouze po stránce architektonické. V kupoli kostela jsou k vidění nové fresky. Kdo se na nich podílel?

Koncepce výmalby vycházela především z restaurování dochovaných děl a z procesu jejich poznání, ze zkušenosti restaurátorů a z kompromisu prázdné nové klenební plochy a jejího náznakového doplnění podle původní ikonografie. Dali jsme přednost klasické malbě fresco-secco před krátkodobými moderními vizualizacemi, jako jsou projekce a světelné efekty závislé na technice či rozmarech počasí a lidí. Malba na lucerně a na okulu kupole byla navržena podle dochovaných fotografií a prezentována natolik, aby umožnila pochopit zasvěcení chrámu a funkci mariánské a řádové symboliky. Pod dohledem Ludmily Drncové z Národního památkového ústavu se úkolu zhostily Radana a Dagmara Hamsíkovy. Vždy šlo o respekt k jedinečnosti stavby a jejího uměleckého vyznění, bez replik a citací z jiných objektů. Ve stejném duchu byl kladen důraz na obsahovou čitelnost původní ikonografické koncepce oslavy sedmi radostí Panny Marie v západním ambitu. Pro výtvarné řešení byli vybráni kvalitní malíři reprezentující vývoj barokní nástěnné malby. Jejich dílo je považováno za natolik hodnotné, že bylo restaurováno během

20. století několikrát. V duchu tohoto programu bude pojata i řešení východního ambitu. O definitivní formě ale rozhodne otevřená soutěž.

Tím se dostáváme k interiéru objektu a jejich využití. Předpokládám, že od počátku v něm sídlí regionální muzeum. Jaká je jeho historie a které památky schraňujete?

Pro Mariánskou Týnici bylo šťastným krokem zřízení vlastivědného muzea v prostorách proboštství, které bylo otevřeno v roce 1952. Muzejní sbírky vznikaly již koncem 19. století v souvislosti s přípravou zemských výstav. Původní zaměření instituce bylo historické, národopisné a archeologické, v duchu poválečného chápání národních dějin. Pro tyto účely byly postupně adaptovány další prostory. Dnes jsou sbírky muzea členěny na 12 podsbírek, například etnografickou, historickou nebo uměleckořemeslnou. Součástí je i několik nemovitých kulturních památek, jako je socha dívky od Břetislava Bendy nebo kovaná barokní mříž z původního vybavení kostela. Nejnovějším přírůstkem je plastika sv. Anny Samotřetí od Mistra Týneckého Zvěstování ze 16. století pocházející z kostela Panny Marie v Plané nade Mží.

Vaše expozice získaly čestné uznání v soutěži Gloria musaealis. Jakým způsobem se snažíte vyhovět stále se měnícím trendům?

Muzeum jako paměťová instituce je na jednu stranu velmi konzervativní, na druhou stranu vychází vstříc dobo-

vým požadavkům na vnímání minulého času. Zde jsou namísto obrazová i zvuková média, která umožňují přiblížit dnes tolik akcentovaný příběh předmětů tam, kde přesahuje muzejní vitrínu, či dokonce budovu. Cenu Gloria musaealis získala v roce 2012 naše klasická expozice představující dějiny regionu způsobem vyvolávajícím bezprostřední dojem přítomnosti ve škole, v hospodě, domácnosti či dílně. Samostatná část je věnována barokní architektuře, dějinám místa a významným osobnostem plaského kláštera. Stálou expozici doplňují sezonní výstavy nebo přehlídky, které představují významné i regionální osobnosti umění a kultury. Pro ně se stala Mariánská Týnice žadaným centrem. Poutní místo má také sloužit věřícím, pro něž bylo postaveno. Jejich setkávání při bohoslužbách v kostele Zvěstování Panně Marii tuto tradici potvrzuje.

Dne 31. ledna 2018 schválila vláda na svém zasedání, že Mariánská Týnice se stane národní kulturní památkou. Co to pro vás znamená?

Stát se národní kulturní památkou je významným oceněním. Především to znamená veřejné uznání obětavé práce generací, kterým nebyl osud této přední barokní památky západních Čech lhostejný. Mezi skupinou poutních míst, s nimiž získala uznání, je jediným areálem, který nepatří církvi nebo duchovnímu společenství. I to svědčí o uchování tradice místa, k němuž se za poslední desetiletí připojila bohatá kulturní nabídka regionálního muzea. ■

Spolek za zachování hutě v Šindelově

TORZÁLNÍ STAV HUTĚ V PROSINCI 2007

Kryštof Havlice

STRUSKOVÉ CIHLY BYLY HOJNĚ POUŽITY BĚHEM PŘESTAVBY V 19. STOLETÍ.

ZAJÍMAVÁ REKONSTRUKCE

Technická památka v Krušnohoří

Také letos bude pokračovat rehabilitace torza památkově chráněné vysoké pece v Šindelově na Sokolovsku. Hlavním iniciátorem je místní spolek, který s podporou dotací pomalu zpřístupňuje areál veřejnosti.

Technická památka představuje poslední autentický pozůstatek historické hutní výroby v Krušnohoří. Významně dokumentuje starší vývojové období železářské tradice, která byla v oblasti těsně spjata s někdejšími panstvími. V rámci území České republiky ji lze zařadit kromě huti Barbora v Jincích k nejautentičtější dochovaným stavbám tohoto typu. Dalšími významnými objekty stejného druhu u nás jsou například vysoká pec s hutní budovou v Plasích, zbytky Staré hutě u Adamova na Blanensku nebo pec v Drakově u Vrbna pod Pradědem.

HISTORICKÝ KONTEXT

Severozápadně od Sokolova se na svažité louce v západní části obce Šindelová rozkládala dřevouhelná pec. Místní železářské centrum soustředěné také do nedaleké Rotavy a Nejdku je úzce spjaté s krušnohorským nerostným bohatstvím a následnou zpracovatelskou hutní činností. Železné

TEXT KRYŠTOF HAVLICE
FOTO KRYŠTOF HAVLICE, JAKUB CHALOUPKA,
SPOLEK PRO ZACHOVÁNÍ HUTĚ V ŠINDELOVĚ

Kryštof Havlíček

PECNÍ TĚLESO MÁ NA VÝŠKU PŘÍBLIŽNĚ 11,5 METRU.

Kryštof Havlíček

KROMĚ HOUSEK SUROVÉHO ŽELEZA SE V HUTI ODLÉVALY I BĚŽNÉ UŽITNÉ PŘEDMĚTY.

rudy se tu dle dostupných historických pramenů těžily a zpracovávaly již kolem roku 1350. Vysoká pec v Šindelově je zaznamenána od poloviny 18. století, základ dnešního stavu pochází z let 1816 až 1817, kdy byla v majetku šlechtického rodu Nostitzů. Ti získali zdejší jindřichovické panství v roce 1627 a hutnickou činnost provozovali do roku 1909.

Současná architektonická podoba s novorománskými znaky vychází z přestavby z let 1858 až 1859. Rekonstrukční práce vedl zednický polír Karl Mayer, který byl i tvůrcem stavebních plánů. Autorem konceptu mohl být pravděpodobně nostický stavitel František Tomáš. Vysokopeční provoz byl ukončen v roce 1872 nebo 1876, poté huť fungovala jako válcovna jemného plechu, pocínovna nebo slévárna odlitků mechanických dílů. V jejím produkčním vrcholu se tu za jeden den vyrobilo přibližně 2,5 tuny surového železa. Útlum byl způsoben zejména nástupem moderního hutnictví fungujícího na koksové bázi. Další prudký pokles hutní aktivity začal kolem roku 1930 v důsledku světové hospodářské krize, po druhé světové válce provoz definitivně ustal. Součásti výrobního zařízení byly demontovány a po roce 1948 přešel objekt do správy státního statku, který jej využíval bez údržby jako seník a skladiště.

Do Ústředního seznamu kulturních památek byla pec zapsaná v roce 1958, ale už během 60. let byl

vlastník upozorňován na její trvale se zhoršující stav. Po destrukci částí zděné konstrukce bylo díky iniciativě tehdejší státní památkové péče provedeno stavební zaměření včetně fotografické dokumentace. Ještě během dokončení průzkumných prací byly převážné části areálu kromě obnaženého torza pece s přilehlými pozůstatky srovnány se zemí.

STAVEBNĚTECHNICKÉ PARAMETRY

Hlavní mohutné pecní těleso ve tvaru komolého jehlanu je tvořené žulovými kvádry s nástavbou z režného zdiva a tmavě zabarvených struskových tvárnic. Ty původně vroubily plochu vrcholu konstrukce. Vnitřek charakterizuje relativně štíhle působící prostor klasického profilu v dolní části se dvěma polokruhovými výklenky. Sloužily pro odpich surového železa a pro výfuk s dmýchavým vzduchem. Na výšku má stavba přibližně 11,5 m a ze všech stran byla obklopena přístavky. V čelní, dnes nedochované přístavbě se před odpichovým výklenkem nalézala slévárna. V té se kromě takzvaných housek surového železa určených k dalšímu zpracování odlévaly běžné potřeby jako železná kamna nebo umělecké litinové portrétní plakety. Vyráběly se tu i struskové cihly, jejichž hojné užití je v konstrukci dodnes patrné. V souvislosti s místním provozem jsou doloženy rovněž zajímavé experimenty s léčivou struskovou koupelí, která měla posilovat nervovou soustavu.

K ostatnímu strojnímu vybavení náležel šikmý výtah k zavážení pece nebo stoupa k drcení tavených přísad. Z hřídele vodního kola, které se nacházelo mezi zadní pecní stěnou a přístavbou takzvané vsázky, vycházel pohyb všech mechanismů. Nalevo od čela pece stál až do 70. let minulého století samostatný patrový dům. Fungoval jako obydlí pro hutního mistra, byt účetního nebo sklad železa. V současnosti dochované pozůstatky zahrnují vlastní těleso pece s jihovýchodním spojovacím krčkem, kterým původně probíhal vodní náhon. Dále se jedná o provozní objekt někdejší přípravny, na severozápadní straně navazuje torzo strojovny s původně trojitým dmychadlem Gerstnerova typu nebo rozvaliny skladu uhlí a příbytku hutníků.

NADĚJE NA ZÁCHRANU

Ačkoli frekvence upozorňování na neblahý stav vysoké pece od 90. let minulého století z mnoha stran stále zesilovala, stavba dále neúprosně chátrala. Veškeré nadějné snahy o záchranu ztroskotaly na nevyjasněné vlastnické struktuře a definitivní ztráta památkové hodnoty se zdála být neodvratná. Stěžejní zvrat nastal v okamžiku, kdy se o budoucnost areálu začala aktivně zajímat skupina nadšenců v čele s místním rodákem Jiřím Hrůzou, následně předsedou vzniklého Spolku za zachování hutě v Šindelově. Jiří Hrůza si současně jakožto ředitel strojírny v Rotavě plně uvědomil historickou provázanost své firmy s technickou památkou.

Kryštof Havlíček

V ROCE 2015 SE O PAMÁTKU ZAČALA AKTIVNĚ ZAJÍMAT SKUPINA NADŠENCŮ V ČELE S JIŘÍM HRŮZOU.

Od svého vzniku v roce 2015 sdružení kontinuálně usiluje o záchranu hutě jakožto symbolu železářství v Krušnohoří.

Určitou peripetii se také stala skutečnost, že pozůstatky areálu nebyly fakticky zaneseny jako stavba v katastru nemovitostí, a nebyl tedy znám vlastník. Při likvidaci státního statku začátkem 90. let byl jeho majetek rozprodán vyjma bývalého železářského areálu. O dalším postupu rozhodoval

až rozbor situace vypracovaný Památkovou inspekcí Ministerstva kultury. Na jeho základě Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových stanovil, že stavba je vlastnictvím České republiky. Teprve v ten moment mohl úřad formálně uzavřít se spolkem smlouvu o bezúplatném převodu vlastnického práva k hutě. Následně nařídil příslušný Městský úřad Kraslice spolku dle stavebního zákona provést nutné zabezpečovací práce.

Jakub Chaloupka

NEJAKTUÁLNĚJŠÍ PODOBA S PROVEDENÝM ZASTŘEŠENÍM Z POČÁTKU LETOŠNÍHO ROKU

Kryštof Havlíček

PRÁCE ZAČALY PRIORITNĚ ODSTRANĚNÍM NÁLETOVÝCH DŘEVIN.

FÁZE OBNOVY

Záchranné práce se v roce 2016 prioritně zaměřily na odstranění náletových dřevin, stabilizaci kamenného pláště vysoké pece a zejména zdiva nástavby. Následovalo odvodňovací opatření proti zemní vlhkosti. Hlavní těleso se spojovacím krčkem bylo nově vyzděno do úrovně někdejší koruny. Torzálně dochované konstrukce byly zajištěny. Přikročilo se k aktuálnímu zaměření objektů a zpracování stavebněhistorického průzkumu. Došlo k rehabilitaci štítových stěn, z nichž jedna zcela zanikla a jihovýchodní část poznamenaná několika stavebními etapami je v torzovitém stavu. Návrh počítal s rozebráním štítu ze struskových a pálených cihel, nakloněného pilíře z žulových bloků, opravou vyvalené části paty lícového zdiva a odtěžením části materiálu navazujícího bezprostředně na zdivo. Plán zahrnoval zpevnění a opravu lícových kamenných kvádrů. Zvláštní důraz byl přitom kladen na maximální zachování struskových cihel, které patří k autentickým stavebním prvkům a byly použity během zmiňované přestavby hutě koncem 50. let 19. století.

Předloni spolek přikročil k řádnému zakonzervování stavby a zajištění areálu v průběhu zimního období. V loňském roce práce pokračovaly mimo jiné provedením zastřešení. Zahrnovalo tesařskou trámovou konstrukci uloženou na koruně stavby a podpíranou po jejím obvodu na kamenných krakor-

Kryštof Havlíček

NÁSLEDOVALA STABILIZACE KAMENNÉHO PLÁŠTĚ.

Spolek za zachování hutě v Šindelově

PŘEDLONI SPOLEK PŘIKROČIL K ŘÁDNÉMU ZAKONZERVOVÁNÍ STAVBY A ZAJIŠTĚNÍ AREÁLU BĚHEM ZIMY.

cích. Na bednění byla položena pojistná hydroizolace s plechovou krytinou ve tmavém odstínu. Práce související se zajištěním zdiva a návrh zastřešení pece byly uskutečněny podle projektu Jana Vinaře ze společnosti MURUS – monumenta renovamus, projekce.

Citlivě prováděná obnova je průběžně konzultována s příslušnými orgány památkové péče. Odborný dozor vykonávají pracovníci Národního památkového ústavu v Lokti. Nemalé finanční náklady byly v minulém roce podpořeny kromě darů od větších donátorů i finanční dotací Ministerstva kultury z Programu

záchrany architektonického dědictví ve výši 1 milionu korun. Svým dílem se na záchraně dále podílely také Karlovarský kraj, Lesy České republiky, Svazek měst a obcí Kraslicka, město Kraslice nebo obec Šindelová.

BUDOUCÍ VYUŽITÍ

Záměrem Spolku za zachování hutě v Šindelově je především využití areálu jako výstavní expozice železářství v Krušných horách. Po dokončení stabilizace a konzervace všech konstrukcí dojde k odvodnění terénu, v plánu je prohlídková trasa tematicky zaměřená

na místní historickou tradici výroby železa nebo nasvícení pece. Bude rozmístěno venkovní vybavení včetně laviček a dalších prvků mobiliáře. Uvedené práce a kroky s nimi spojené ukazují, že záchrana kulturní památky není vždy odvislá pouze od regulace stanovené zákonem o státní památkové péči. Neméně důležitou úlohu sehrává vnější prostředí mimo obor památkové péče, kterému není stav památek lhostejný. Případ Šindelové tak upozorňuje na další z pozitivních cest, která může vést k příkladnému uchování kulturního dědictví. ■ www.hut-sindelova.cz

ZEPTALI JSME SE

V čem pro vás spočívá význam záchrany vysoké pece v Šindelově?

Jiří Hrůza, předseda Spolku za zachování hutě v Šindelově

Nepochybným společenským přínosem je záchrana technické kulturní památky, jedné z 12 nejohroženějších tohoto druhu v České republice. Opravený objekt pece bude originálním historickým dokladem života předků v autentické podobě, a navíc v architektonicky zajímavém a jedinečném provedení. Po historickém a účelovém propojení s kulturou a společenským životem obce, regionu a okolí dojde ke zpřístupnění široké veřejnosti, a to i v rámci turistického ruchu.

Jakub Chaloupka, odborný garant Národního památkového ústavu v Lokti

V první fázi záchrany byla odstraněna náletová vegetace, provedeno zaměření současného stavu a zpracován stavebněhistorický průzkum. Souběžně byla diskutována výsledná podoba památky. Nabízely se dvě možnosti: buď navrácení někdejšího architektonického výrazu, nebo konzervace stávajícího torzálního stavu. První možnost se s ohledem na dochovaný stav jevila jako nereálná, tudíž bylo rozhodnuto o konzervaci. Již první kroky záchra-

ny vzbudily velký zájem veřejnosti, což bylo impulsem k maximálnímu zpřístupnění památky. Vedle nutnosti zastřešení vysoké pece přibyl požadavek na zpřístupnění jejího vrcholu. Po dlouhé diskuzi bylo přikročeno k vytvoření novotvaru, který umožnil naplnit obě požadované funkce. Výsledkem je zachráněná technická památka, probuzený zájem místních a v neposlední řadě nový atraktivní cíl, ke kterému směřuje čím dál více lidí i ze vzdálenějších míst. Doufejme tedy, že si v dohledné době budeme moci říci, že šlo o příběh se šťastným koncem.

POHLED NA ZŘÍCENINU ZÁMKU ZVÍŘETICE OD JIHOVÝCHODU

VOJTĚCH DVOŘÁK PREZENTUJE NADAČNÍ MAGNETY, JEJICHŽ KOUPÍ PODPOŘÍTE OBNOVU ZÁMKU ZVÍŘETICE.

CHVÁLÍME

Zvířetice Vision 21

Poblíž města Bakov nad Jizerou vystupují z krajiny trosky někdejšího zámku, které probouzejí myšlenky o zašlé slávě starých časů. Před několika lety se Vojtěch Dvořák rozhodl, že ji vzkřísí alespoň v papírovém modelu. Netušil, že jeho zájem přeroste v aktivní záchranu památky.

Již před rokem 1287 stával ve Zvířetích gotický hrad, který postupně rostl a koncem 16. století byl přestavěn na renesanční zámek. Po bitvě na Bílé hoře získal rozsáhlý komplex rod Valdštejnů. Za Ferdinanda Arnošta (1622–1656) byla vystavěna barokní kaple a o dobrý stav objektu pečovala i jeho manželka Marie Eleonora z Rottalu (1629–1670), která založila barokní zahradu. Jejich syn Arnošt Josef (1654–1708) ještě inicioval vznik jízďárny v podzámčí. Poté, co v roce 1675 koupil nedaleké Mnichovo Hradi-

ště, se ale jeho zájmy přesunuly jinam a panské sídlo pozbylo sídelní funkci. Po požárech v letech 1693 a 1720 ztratili Valdštejnové o Zvířetice zájem a areál se stal zdrojem stavebního materiálu pro obyvatele okolních vsí. Rozvaliny lákaly v 19. století i Karla Hynka Máchu. Nový život vdechly zřícenině až 70. a 80. léta 20. století, kdy zde probíhaly letní tábory Hnutí Brontosaurus. Od roku 2007 je památka v majetku města Bakova nad Jizerou, jež začalo s postupnou obnovou.

Její součástí je dnes i projekt Zvířetice: Ztracený zámek, za kterým stojí podnikatel a bakovský rodák Vojtěch Dvořák. K ruinám u řeky Jizery jej přiváděly romantické představy o tajemství tohoto místa. Nejprve chtěl nechat vytvořit jen papírový model památky, ale jeho zájem brzy přerostl do větších rozměrů. V roce 2013 kontaktoval historika umění Martina Šandu a archeologa a 3D grafika Vojtěcha Nováka, s nimiž začal připravovat vizualizaci někdejší valdštejnské rezidence. O dva roky později spojili síly s Bakovem nad Jizerou, jenž se chystal zřídit u Zvířetic informační centrum. Jejich spolupráce se nakonec stala základem dalších aktivit za záchranu této památky. V současnosti jsou ve fázi realizace rekonstrukce kleneb ve starém paláci a otevření druhé cesty k zámku.

To vše se daří realizovat i díky veřejné sbírce. V roce 2016 totiž vznikl pod hlavičkou města Bakova nad Jizerou další projekt iniciovaný Dvořákem, Zvířetice Vision 21, jehož součástí je právě veřejná sbírka Adoptuj si 3D kachel. Jedná se

TEXT KRISTÝNA ŠEVČÍKOVÁ
FOTO ARCHIV VOJTĚCHA DVOŘÁKA

KOUPÍ ZMENŠENÉ KOPIE KACHLE Z KAMEN, KTERÉ STÁLY V POKOJI MAJITELKY ZÁMKU, PODPOŘÍTE VEŘEJNOU SBÍRKU A ZÍSKÁTE I ORIGINÁLNÍ SUVENÝR. SOUČÁSTÍ KAZETY JE ODKAZ NA VIDEO S 3D REKONSTRUKCÍ SÍDLA.

o zmenšenou kopii keramického kachle z kamen, které se nacházely v pokoji majitelky zámku, hraběnky Marie Eleonory z Rottalu. Artefakt spojuje historii místa s prvky moderní technologie. Načtením holografického QR kódu na jeho zadní straně se totiž zobrazí videoklip Zvířetice 3D.

Zvířetice 3D skutečně originálním způsobem zprostředkovávají již neexistující skutečnost pomocí virtuální reality. Výchozím bodem rekonstrukčního týmu se stal rok 1683, kdy byla pod zámek postavena zmíněná jízdná a vývoj areálu tím byl ukončen. Na tvorbě modelu pracovali Dvořák, Šanda a Novák tři léta a na počátku roku 2015 byl slavnostně odhalen. Během projektu do týmu přibyl druhý 3D modelář Martin Josífek a grafik, autor korporátního portfolia a vizuálu informačního centra Lukáš Řípa. Momentálně pracují i na tvorbě nového modelu, tentokrát středověké podoby původního hradu. V návaznosti na to probíhá vylepšení stávajícího 3D modelu zámku, který bude obohacen o stavební fázi na konci 16. století. Obě vizualizace se pak stanou součástí filmového projektu s názvem Zvířetice: Vzkříšení. Půjde o celovečerní snímek složený z videoklipu a filmového dokumentu o středověkém hradu, renesančním zámku i dnešní zřícenině.

Aktivity projektového týmu se však neomezují jen na virtuální realitu. V loňském roce byla například otevřena nová cesta, která funguje jako ucelený okruh kolem zříceniny. Výchozím bodem je Turistické informační centrum Zvířetice v obci Pod-

hradí. Návštěvníky v něm nejprve zavede do minulosti dokument Zvířetice v zrcadle staletí. Poté prožijí formou 3D videa návštěvu zámku v dobách jeho vrcholné éry. V horním patře je pak čeká expozice s výstavou obrazů, grafik a především velký fyzický model Zvířetice.

V létě lze absolvovat také prohlídkový okruh s průvodcem, který díky vizualizačním grafikám 3D modelu předvede na místě původní podobu zástavby. Pořádají se i noční prohlídky, při nichž návštěvník dostane k zapůjčení i tablet. V současnosti se Vojtěch Dvořák se svým týmem chystá pracovat na propagaci dalších rekonstrukcí. V tomto roce je hlavním

PREZENTACE PROJEKTU ADOPTUJ SI 3D KACHEL V ROCE 2016

úkolem docílit sanace jedné z kleneb ve starém paláci.

Více informací o památce lze získat v Turistickém a informačním centru Zvířetice nebo na internetových stránkách města. Veřejnou sbírku je možné podpořit koupí kachle tamtéž nebo prostřednictvím on-line formuláře na stránkách projektu Zvířetice Vision 21. Cena je 250 za sádrový a 500 korun za keramický kachel. Sběrka zahrnuje i levnější variantu, takzvané nadační magnety, a je prozatím velmi úspěšná. ■

www.zviretice.cz
www.zvireticevision.com

UKÁZKA Z 3D REKONSTRUKCE ZÁMKU ZVÍŘETICE, KTERÁ JE SOUČÁSTÍ PROJEKTU NA ZÁCHRANU OBJEKTU. VIRTUÁLNÍ REALITA SE NAVRACÍ DO ROKU 1683, KDY BYL OBJEKT V NEJLEPŠÍM STAVU.

SCÉNA 3D MAPOVÉ APLIKACE ZÁMKU VELTRUSY (DOPLNĚNO O NÁHLEDY FOTOGRAFIÍ V PROSTORU)

O PROJEKTU

Hrady a zámky na historických mapách a fotografiích

V uplynulých pěti letech probíhal v součinnosti několika velkých institucí složitý projekt. Zabýval se fotografií v širším kontextu kulturní historie a jeho výsledkem je nejen několik publikací, ale především zajímavý internetový portál.

Výzkumný projekt nesl zdlouhavý název Historický fotografický materiál – identifikace, dokumentace, interpretace, prezentace, aplikace, péče a ochrana v kontextu základních typů paměťových institucí. Probíhal v letech 2013–2017 a podílely se na něm společně Národní památkový ústav, Národní technické muzeum, Moravská galerie v Brně, České vysoké uče-

ní technické a Akademie múzických umění. Jejich hlavním úkolem bylo vypracování pěti metodik, které by sloužily jako praktická pomůcka odborníkům i laikům v dané problematice. Z těchto materiálů vzešly i další odborné výstupy, jako jsou výstavy s katalogem nebo právě internetová aplikace se specializovanou mapou a odborným obsahem.

Výchozím materiálem byly rozsáhlé a dosud nezpracované soubory fotografií dochované spolu s původním vybavením státních hradů a zámků, které představují neobyčejně cennou součást kulturního dědictví. Hlavní garant projektu, Národní památkový ústav, získal tedy možnost zpracovat certifikované metodiky, které pomáhají těžit informace z historických snímků v součinnosti s dalšími databázemi. Díky tomu se sjednotil způsob vyhledávání a daří se identifikovat řadu neznámých osob, míst nebo ateliérů. Veřejným výstupem těchto snah jsou pak tři odborné publikace. První nese název Volný čas objektivem šlechty a umožňuje nahlédnout do každodenních radostí a starostí střeoevropské aristokracie. Další dvě se zabývají českými šlechtici v rolích fotografů a jednotlivými uměleckými ateliéry.

Stejně problematice se věnovala Moravská galerie v Brně, která připravila výstavu a publikaci Šlechta před objektivem: ateliérové portréty aristokracie. Neméně významnou roli ale měli i další dva účastníci projektu. Národní

TEXT ZBYNĚK KONVIČKA, JAN ŠTĚPÁNEK
FOTO ARCHIV ČESKÉHO VYSOKÉHO UČENÍ
TECHNICKÉHO

ZÁKLADNÍ MAPOVÁ APLIKACE ZÁMKU HORŠOVSKÝ TÝN (RASTROVÁ MAPA, BODOVÁ VRSTVA VÝZNAMNÝCH OBJEKTŮ V OKOLÍ PAMÁTKY)

technické muzeum zpracovalo metodiky o problematice prezentace fotografického materiálu v expozicích, respektive o preventivní péči o historické snímky a jejich ochraně. Ze svých sbírek následně uspořádalo výstavy „Naše moře...“ Rakousko-uherské válečné námořnictvo a Tvář průmyslové doby. Poldi – lidé a jejich továrna, doprovázené katalogem. Akademie múzických umění pro změnu připravila výstavu Zrnka písku. 100 let fotografování Blízkého východu v českých zemích a vydala publikace Zapomenutí globetrotteri? – Nedokončená cesta Karla a Otýlie Malých-Tatranských kolem světa 1922–1925 a S diplomatem v Orientu. Cyril a Pavla Duškovi v Egyptě (1922–1924).

Výstupy projektu ale nespočívaly jen v metodikách, expozicích nebo tištěných publikacích. Nezastupitelné místo zde měla i virtuální média. Výsledkem snah jednotlivých pracovišť jsou totiž i internetové stránky s názvem Hrady a zámky na starých mapách a fotografiích, které připravovalo České vysoké učení technické.

Mapa vznikla na tamní Fakultě stavební, konkrétně na katedře geomatiky, a zpřístupňuje v první řadě historické mapové podklady, které se vážou k 60 vybraným zámeckým a hradním areálům ve správě Národního památkového ústavu a jejich okolí, například k Českému Krumlovu, Horšovskému Týnu, Konopišti, Litomyšli nebo Mnichově Hradišti. Kromě kartografických

podkladů je ale uživatelům k dispozici řada historických fotografií, které jsou umístěny do lokalit spolu s přibližnou polohou místa pořízení záběru. V některých případech je k dispozici i současný srovnávací snímek. Portál je provázaný hypertextovými odkazy do informačního systému Národního památkového ústavu a Památkového katalogu.

Pro každý objekt je vytvořena samostatná aplikace založená na ESRI ArcGIS for Server. K dispozici jsou rastrové snímky stabilního katastru, vojenská mapování a vektorizované vrstvy katastrálních map současné pozemkové evidence. Najdete zde i různé plány zahrad, půdorysy nebo mapy někdejších panství. Mapy jsou doplněny vektorovými vrstvami významných objektů, a to ve dvou měřítkových

SCÉNA 3D MAPOVÉ APLIKACE PANSTVÍ JEVINĚVES A VELTRUSY (RASTROVÁ VRSTVA II. VOJENSKÉHO MAPOVÁNÍ HABSBURSKÉ MONARCHIE, BODOVÁ VRSTVA VÝZNAMNÝCH OBJEKTŮ V PANSTVÍ)

ZÁKLADNÍ MAPOVÁ APLIKACE (RASTROVÝ PLÁN A VRSTVA FOTOGRAFIÍ SE SMĚRY ZÁBĚRU)

úrovňích: v okolí hlavního objektu a v úrovni panství. Kromě klasických 2D mapových předloh jsou k dispozici i 3D scény. Pomocí procedurálního modelování bylo zpracováno sedm detailních modelů hlavních objektů a jejich okolí. Zde bylo využito software ESRI CityEngine. Pro všechny objekty byly pak vytvořeny 3D scény příslušných panství, a to pomocí software QGIS a knihovny three.js.

Data jsou opatřena řadou jiných atributů a informací. Kromě zmíněných fotografií lokalit ocení badatelé zejména bohaté prosopografické údaje ke 40 šlechtickým rodům, které v 19. století a v první polovině 20. století tyto hrady a zámky vlastnily. Jde například o knížata Beaufort-Spontin z Bečova nad Teplou a Trauttmansdorffy z Horšovského Týna nebo hrabata Berchtoldy z Buchlovic, Lažanské z Manětína a Pálffy z Březnice. U každé rodiny najdou znak, stručné dějiny rodu, genealogický strom i seznam míst a osob, jehož součástí jsou velmi cenné historické portrétní fotografie ze sbírek Národního památkového ústavu.

V rámci portálu je k dispozici více než tisíc mapových listů, přes dva tisíce historických fotografií a na tři tisíce bodů zájmu v okolí jednotlivých památek. Z projektu navíc vzešlo 25 diplomových a bakalářských prací, které jsou přístupné přímo z internetových stránek, stejně jako výstupy vybraných mapových kompozic nebo výstavní postery. ■ www.pamatkynamapach.cz

STROPNÍ FRESKA HLAVNÍHO SÁLU ZNÁZORŇUJE APOTEÓZU VÍTĚZNÉ KATOLICKÉ CÍRKVE A HABSBURSKÉHO RODU.

TITULNÍ STRANA PUBLIKACE

KNIHA

Zámek Troja

Na pultech českých knihkupectví se v listopadu minulého roku objevila nenápadná kniha popisující dějiny jednoho velmi známého panského sídla. Říká se mu Troja a již od 17. století přitahuje pozornost milovníků umění.

Když se koncem 70. let 17. století rozhodl významný český šlechtic Václav Vojtěch ze Sternbergu (1643–1708), pozdější nejvyšší hofmistr Království českého a rytíř Řádu zlatého rouna, postavit v Zadním Ovenci zahradní vilu se zahradou, nevedly ho k tomu pouze praktické, ale i pragmatické důvody. V sousední královské oboře totiž nestálo reprezentativní sídlo, jež by mohlo sloužit k pobytu císaře Leopolda I., který tou dobou prodléval v Praze. Bohužel dříve než byl objekt dokončen, panovník město opustil a i přes opakované sliby se již do města nikdy nevrátil. Vila, později nepřesně zvaná zámek Troja, ale zůstala dodnes majestátním symbolem aristokratického vkusu a ambicí doby baroka.

Kniha vydaná v roce 2017 vlastníkem památky, Galerií hlavního města Prahy, navazuje na dvě starší publikace z roku 2000. První, o rozsahu 104 stran, sestavil Mojmír Horyna za pomoci Pavla Preisse a Pavla Zahradníka a seznamovala čtenáře se stručnou historií objektu. Stejný autorský kolektiv připravil i druhou monografii, která na 368 stranách referovala o dějinách domu velmi podrobně. S odstupem 17 let bylo však zapotřebí přiblížit Troju jiným pohledem a reflektovat nové vědecké postřehy. Galerie proto pověřila jednoho z předních odborníků na barokní umění Martina Krummholze, aby připravil bedekr, který vyjde vstříc běžným i odborně zainteresovaným návštěvníkům.

Nově vydávaná publikace popisuje na 120 stranách stavební historii a okolnosti vzniku tohoto celoevropsky významného komplexu. Architektura, mimořádně kvalitní výzdoba i společenské vazby stavebníka Václava Vojtěcha ze Sternbergu jsou navíc poprvé vsazeny do širšího kontextu středoevropského umění konce 17. století. To vše doprovází široká paleta fotografií, ilustrací a názorových schémát. Titul tak splňuje nároky na praktického průvodce objektem a díky kvalitnímu poznámkovému aparátu je i dobrým odborným nástupcem obou starších publikací. ■

TEXT JAN ŠTĚPÁNEK
FOTO GALERIE HLAVNÍHO MĚSTA PRAHY

FRAGMENT PŮVODNÍ SOCHAŘSKÉ VÝZDOBY
FONTÁNY PŘED ZÁMKEM TROJA

VÝSTAVA KAMENNÉ POKLADY PRAŽSKÝCH ZAHRAD NAVAZUJE NA PROJEKT KÁMEN, ŠTUK A TERAKOTA, JENŽ
PROBÍHAL V TROJI V LOŇSKÉ SEZONĚ. SOUČÁSTÍ NOVÉ EXPOZICE BUDOU I PLASTIKY Z VILY PORTHEIMKA.

VÝSTAVA

Setkání s jinou tváří Prahy

Jen málokdo ví, že barokní Praha byla nejen městem přepychových paláců, ale i náročně pojatých zahrad. Nová výstava Kamenné poklady pražských zahrad nabízí setkání s díly poodhalujícími dnes již zapomenutou tvář metropole.

Královské hlavní město Praha nezůstávalo od 17. století za evropskými trendy pozadu. Při zakládání zahrad a parků u šlechtických paláců se jejich majitelé obraceli na známé a zkušené architekty nebo umělce, kteří napomáhali zvýšit jejich společenskou prestiž. Do dnešních dnů se zachovala řada areálů, jejich výzdoba i drobná architektura. Jiné bohužel nenávratně zmizely při rozšiřování městské zástavby nebo jim chybí potřebná péče.

Sochařská díla v podobě váz, byst, soch, kamenných laviček nebo fontán, dlouhodobě vystavená rozmarům počasí,

sí, nemohou zubu času odolávat věčně. Ze zahrad se proto postupně vytrácí. Buď byla zničena, nebo musí být nahrazena kopiemi. Originály, které byly zachráněny, se ukrývají do depozitářů, kde se pozastaví neodvratný zánik původního uměleckého díla. Zmizí ovšem z očí veřejnosti a mnohdy o jejich uložení nemají tušení ani odborní badatelé.

Galerie hlavního města Prahy je správcem konvolutu veřejných plastik v metropoli a ve svém depozitáři má uloženu řadu předmětů tohoto druhu. Památky jsou zde uloženy v nálezovém stavu a obvykle se nerestaurují pro výstavní účely. Dlouhodobá výstava v rozsáhlých sklepeních trojského zámku, která bude otevřena 28. března 2018, proto nabízí výběr exponátů sochařské výzdoby zahrady trojského zámku, Vrtbovské zahrady, krajinného parku Cibulka, Kinského zahrady nebo letohrádku Portheimka.

Expozice nepředstavuje ucelenou a záměrně budovanou sbírku ani se nesnaží o reprezentativní průřez historií zahradní architektury. Není ani vyčerpávajícím přehledem uměleckých dekorací, soch či ikonografických námětů. Nabízí ale nezkreslené setkání s originálními díly, která v minulosti vyvířela charakteristickou tvář barokní Prahy a na kterých můžeme obdivovat autentický otisk ruky umělce nebo modeléra. ■

TEXT MARIE FOLTÝNOVÁ
FOTO GALERIE HLAVNÍHO MĚSTA PRAHY

FOTOREPORTÁŽ

FOTO TOMÁŠ SOUČEK

Proměna Regionálního muzea v Litomyšli

V letech 2012–2014 se uskutečnila dle projektu architekta Josefa Pleskotsa revitalizace Regionálního muzea v Litomyšli. Tým tvořený Davidem Ambrosem, Markem Bartákem, Danielem Křížem, Jiřím Vlachem a Evou Vopátkovou navrhl citlivé propojení soudobé architektury v historickém prostředí. Barokní komplex byl rozšířen například o suterénní přístavbu, výstavní a společenské prostory s kavárnou nebo zázemí pro různorodé aktivity. Realizace obdržela první místo v soutěži Gloria musaealis 2014 v kategorii Muzejní počín roku. Ucházela se rovněž o Cenu Národního památkového ústavu Patrimonium pro futuro v kategorii Presentace hodnot. S úpravami předzámčí a veřejného prostoru před muzeem soutěžila ve finále České ceny za architekturu. Mezinárodní porota kladně hodnotila začlenění archeologických nálezů do expozice i suterénní přístavby.

www.apatelier.cz | www.rml.cz

KONFERENCE A SLAVNOSTNÍ VYHLÁŠENÍ VÝSLEDKŮ SOUTĚŽE MÁME VYBRÁNO SE KONÁ 29. KVĚTNA.

ÚČASTNÍKŮM BUDOU K DISPOZICI TIŠTĚNÉ SBORNÍKY Z PŘEDCHOZÍCH SETKÁNÍ.

MÁME VYBRÁNO

Jak financovat opravy památek

Institut pro památky a kulturu pravidelně připravuje projekt MÁME VYBRÁNO, který se věnuje prezentaci různých forem financování obnovy kulturního dědictví. Jeho součástí je soutěž veřejných sbírek a konference. Letošní sedmý ročník se koná 29. května již tradičně v dominikánském klášteře v Praze.

Program konference každoročně obsahuje nejen dotační přehledy a informace o úspěšných veřejných sbírkách, ale především netradiční možnosti financování záchrany památek. V předchozích ročnících jsme účastníky seznámili například s projekty adopce historických objektů, možnostmi fundraisingu, zapojením dobrovolníků či problematikou financování oprav varhan.

Ložská konference připomněla význam stavebněhistorického průzkumu ve spojitosti s možnostmi úspor při obnově památek a zaměřila se také

na benefiční aukce. Stěžejním tématům se ve všech ročnících věnovaly panelové diskuze, které účastníkům umožnily sdílet zkušenosti a příklady dobré praxe.

Součástí projektu je také soutěž, která oceňuje veřejné sbírky ve třech kategoriích. První dvě hodnotí finančně nejúspěšnější sbírky předchozího roku a příklady nevhodné a nápadité propagace. Cenu veřejnosti každoročně určují výsledky on-line hlasování. V loňském roce se finančně nejúspěšnější stala sbírka na obnovu požárem zničeného Libušína na Pustevnách, v níž se Nadačnímu fondu Českého rozhlasu podařilo shromáždit 931 tisíc korun. Cenu redakce PROPAMÁTKY získala veřejná sbírka Národního technického muzea s názvem Projekt obnovy kolotoče na Letné. V hlasování veřejnosti se jako první umístila Záchrana vzácných bozkovských varhan organizovaná Římskokatolickou farností Bozkov.

V roce 2018 bude hlavním tématem programu oblast dárcovství, veřejných sbírek a mecenášství. Jedním z přednášejících bude zástupce BOHEMIAN HERITAGE FUND. Tento nadační fond se soustředí na ochranu a rozvoj národního kulturního dědictví a podílí se například na projektu Svatovítské varhany.

MÁME VYBRÁNO připravuje Institut pro památky a kulturu za podpory Ministerstva kultury a Národního památkového ústavu. ■ www.mamevybrano.cz

TEXT DAGMAR KOŽELUHOVÁ
FOTO ADÉLA BACHTÍKOVÁ, ALEŠ KOZÁK

Z MĚST A OBCÍ

CHEB

Záchrana románského paláce

Románský palác Chebského hradu se dočkal postupné obnovy. O rekonstrukci se postaralo město Cheb, které hradní komplex v roce 1995 převzalo do své péče. Opravy byly hrazeny z Programu záchrany architektonického dědictví a Programu regenerace městských památkových rezervací a městských památkových zón a z rozpočtu města. V letech 2016–2017 byl odstraněn havarijní stav severní a východní strany paláce. Tato obnova byla financována výhradně z městských peněz. Práce vyšly na šest milionů korun. Kvůli postupné degradaci zdiva objektu a dochovaných architektonických prvků byla provedena jejich výměna a konzervace. Opravila se rovněž kornisa severní a východní stěny, očistily se a sanovaly prvky všech oken a částečně se vyměnily mramorové parapety. Vnitřní římsy byly zakryty břidlicovými deskami. Při rekonstrukci byly použity stavební materiály výhradně z místních lokalit nebo zbytky historických materiálů z různých staveb. Chebský hrad je jedinou štaufskou císařskou falcí na našem území.

www.cheb.cz

IVANČICE

Kaplička v Letkovicích

Na okraji silnice spojující Ivančice a Oslavany stojí kaplička, která je zapsána v Ústředním seznamu kulturních památek. V roce 1806 byla postavena nejprve zvonice, v roce 1864 k ní byla přistavěna kaple. Od té doby tvoří jednu budovu. Kaple je zasvěcena sv. Janu Nepomuckému a Panně Marii. Obyvatelé této části města upozorňovali na skutečnost, že v současné době překáží objekt dopravě. Kapličku totiž poškodilo nárazem pět řidičů, čímž byla vážně narušena její statika. V roce 2017 proto byly z rozpočtu města uvolněny finanční prostředky a opravy památky mohly začít. Vybraná stavební firma provedla statické zajištění zdiva a odvlhčila stavbu napojením na kanalizaci. Opraveny byly také venkovní omítky, repasovány a natřeny okna a dveře. V řešení je ještě instalace svodidel, aby nedošlo k jejímu dalšímu poškození projíždějícími vozidly.

www.ivancice.cz

JINDŘICHŮV HRADEC

Rytířský způsob života na hradě

Hrad a zámek v Jindřichově Hradci oživil slavnou středověkou historií. V rámci druhé prohlídkové trasy připravili pracovníci zámku novou expozici Následovníci sv. Jiří. Unikátní soubor nástěnných maleb zobrazuje téma svatojiřské legendy. Zachoval se v prostorách gotického paláce a veřejnosti je prezentován nejen ve své autentické podobě, ale také prostřednictvím animovaného filmu. Expozice přibližuje rytířský způsob života majitelů jindřichohradeckého hradu a poukazuje na jejich celoevropské společenské kontakty. Kromě jiného vystavuje dvě ojedinělé středověké sakrální památky – gotickou deskovou malbu Madony z Jindřichova Hradce a dosud neprezentovanou opukovou sochu Piety z Lodhérova. Na státním hradu a zámku se letos odehrají i tradiční červnové Dny Jindřichova Hradce k oslavám 725. výročí vzniku města. Novinkou bude historický charakter slavností, který doposud neměly.

www.jh.cz

Město Cheb

Věra Jelínková

Město Jindřichův Hradec

Z MĚST A OBCÍ

KOLÍN

Obnovená sgrafita Žerotínského paláce

Město dokončilo obnovu vnějšího pláště západního křídla zámku – takzvané Žerotínského paláce. Letos v říjnu bude pokračovat druhou etapou oprav na vedlejším traktu. V plánu je také výměna osvětlení v areálu panského sídla. Celkové náklady dokončené první etapy a plánované druhé vyjdou na 4,5 milionu korun a radnice je chce financovat z Programu regenerace městských památkových rezervací a městských památkových zón. Kromě fasád město nechalo provést další drobné opravy v jiných částech budovy. V loňském roce na podzim bylo předlážděno zámecké nádvoří. Náklady se pohybovaly kolem 1,8 milionu korun, z čehož 500 tisíce korunami přispělo Ministerstvo kultury. Do budoucna se uvažuje i o opravách podchodu a sladovny. Město chce také vyměnit veřejné osvětlení. Instalovány mají být lampy připomínající lucerny, které více odpovídají charakteru kulturní památky. V zámku je nyní umístěn podnikatelský inkubátor, který slouží začínajícím firmám. Kromě toho tam pravidelně zasedá i městské zastupitelstvo.

www.mukolin.cz

Roman Šulc

NOVÝ BOR

Město získalo zpět sbírku skla

Nový Bor získal po 53 letech zpět do vlastnictví přes 6 500 cenných sbírkových předmětů. Kolekce, jež po celou dobu byla ve Sklářském muzeu Nový Bor, městu historicky patřila. Oficiálně však šlo jen o zápůjčku z Muzea skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou, protože v roce 1964 se novoborské muzeum stalo jeho pobočkou a pod správu převzalo i sbírkové předměty. Sklářské muzeum se vrátilo pod město v roce 1991, ale kvůli použití neplatného zákona nenabyla platnost smlouva o převodu sbírky. Dlouho neplatila ani výpůjční smlouva mezi oběma subjekty z roku 2008. Na základě požadavku Národního kontrolního úřadu byla v roce 2014 sepsaná nová. Vlastníkem sbírky se tentokrát stal stát a jejím správcem zůstalo jablonecké muzeum. Město proto předložilo vládě České republiky žádost o převod do svého vlastnictví a dosáhlo průlomového rozhodnutí. Vloni v prosinci mu byla udělena výjimka. Stalo se tak prvním v republice, jež podobného rozhodnutí dosáhlo, a zároveň otevřelo cestu k nápravě křivd dalším městům ve stejné situaci.

www.novy-bor.cz

Sklářské muzeum Nový Bor

PŘÍBOR

Piaristická zahrada je oázou uprostřed města

Téměř na západním okraji centra Příbora se rozkládá tamní nejvýraznější památka – areál piaristického kláštera. Jeho stavba probíhala v letech 1694–1716 podle projektu kroměřížského řádového architekta Giovanniho Pietra Tencally. V průběhu minulého století objekt několikrát změnil své využití. V roce 2015 byla završena jeho devatenáctiletá náročná oprava. Klášterní zahrada nyní slouží k odpočinku místních obyvatel. Centrálním prvkem travnaté plochy horní zahrady je jezírko s fontánou, které připomíná, že mniši v zahradě chovali kapry. Pod zakrytým pódiem se konají komorní koncerty, letní tančírna. Nechybí ani bylinková zahrádka, oblíbené místo svatebních obřadů. Dominantním prvkem druhé části zahrady pod ohradní zdí je pro změnu „suchý“ potok – kamenné koryto se záplavou květin a s moem, kde si hrají ti nejmenší. Ten je zakončen dřevěným oknem, skrze nějž je možné si zpětně prohlédnout celý areál. Zahrada láká k zastavení se u památek a spočinutí v samém centru města.

www.pribor.cz

Stanislava Slovákova

Prinášíme aktuality z míst, kde se aktivně věnují péči o kulturní dědictví. Uvedené texty jsou publikovány v rámci mediální spolupráce redakce s městy a obcemi.

SOBĚSLAV

Obnova funkcionalistické spořitelny

Funkcionalistickou stavbu, kde dnes sídlí Městský úřad Soběslav, charakterizuje soulad čistého exteriéru a promyšleného interiéru. Zdánlivě nejjednodušší věci bývají ty nejsložitější. Architekt Jan Gillar vytvořil pomocí keramických obkladů a kovových rámců oken dynamickou fasádu. Památková péče požadovala zachovat co nejvíce autentických prvků, ponechat původní břizolitovou omítku a kovové rámy oken. Nebylo ovšem možné získat typově a barevně shodné obklady, které se již 80 let nevyrábí. Vybrala se tedy podobná dlažba se stejným odstínem a nechala upravit do shodného rozměru jako původní. Šetrně se přistoupilo i k obnově omítek, aby byla zachována jejich původní struktura. Byly proto jen vyspraveny a omyty tlakovou vodou. Dům se ve výsledku jen nepatrně změnil, ale i to stačilo, aby si lidé uvědomili krásu a jednoduchost funkcionalismu.

www.musobeslav.cz

Dagmar Buzu

ZLATÉ HORY

Budova staré pošty

Objekt starého poštovního úřadu z roku 1698 je barokní s renesančním jádrem. V regionu má ojedinělé bohatě zdobené fasády. Svému účelu sloužil až do roku 1936. Dnes je sídlem městského muzea věnujícího se například hornictví nebo čarodějnickým procesům. Město Zlaté Hory do rekonstrukce památky v minulých letech opakovaně investovalo. Opravily se stropní konstrukce, zrestaurovaly se vstupní dvoukřídle dveře s kamenným portálem. Obnovil se vnější plášť, sokl budovy a renovací prošlo i vnitřní schodiště a podlahy. Jednou z posledních akcí byla výměna oken. Celkové náklady města činily více než jeden milion korun, přičemž 699 tisíc pokryla dotace z Ministerstva kultury v rámci Programu regenerace městských památkových rezervací a městských památkových zón. Zájímavostí je pamětní mramorová deska, umístěná uvnitř objektu, upomínající na návštěvu císaře Josefa II., který zde 8. července 1766 přenocoval se svými generály.

www.zlatehory.cz

Milan Rád

ZNOJMO

Okruh po středověkých hradbách

Město Znojmo opravilo dvě věže, které jsou součástí městského opevnění. Prašná a Nová věž v Kapucínské zahradě nabídnou nyní nejen neznámý pohled na město, ale budou také součástí speciálního prohlídkového okruhu po prstenci hradeb, který se připravuje jako novinka letošní turistické sezony. Návštěvníci se vydají na trasu s průvodcem a poznají na ní Radniční, Střelníční a Vlkovu věž, dále Prašnou věž, kde vznikne expozice celého hradebního opevnění, a nakonec vyhlídkovou Novou věž se zbrojnicí. Prohlídka bude končit v Karolininých sadech. Tento jedinečný okruh bude možné navštívit od dubna do listopadu. Zpřístupnění lokality v areálu Kapucínské zahrady předcházely terénní úpravy a opravy obou věží. Investice města činila více než 3 miliony korun.

www.znojmocity.cz

Město Znojmo

„Děkuji všem dárcům a členům Klubu PROPAMÁTKY, kteří podporují
zaměstnávání lidí s hendikepem v naší redakci.
Má to smysl.“

David Hlava

Aleš Kozák, zakladatel organizace
Institut pro památky a kulturu, o.p.s.,
vydavatel časopisu PROPAMÁTKY

Přemýšleli jste o tom, zda podporovat **PROPAMÁTKY** pravidelně?

Pravidelným měsíčním příspěvkem podpoříte stabilitu naší redakce
a rozvoj dalších služeb. Staňte se členem Klubu PROPAMÁTKY,
kromě tištěného časopisu vám rádi zašleme sborníky z našich konferencí
a budete moci čerpat i další výhody.

KLUB
PROPAMÁTKY

podporim.propamatky.info

MÁME VYBRÁNO

konference o financování památek | 29. května 2018
klášter dominikánů v Praze

www.mamevybrano.cz

HLAVNÍ PARTNER PORTÁLU

Pálené tašky značky TONDACH navazují na tisíciletou tradici používání tohoto druhu střešní krytiny, z čehož vyplývá závazek uchovávat ráz střešní krajiny zejména z pohledu materiálu a tvarů také do budoucna. Výrobky

této značky mají nejdelší záruku na základní střešní tašky vyráběné u nás, a to 33 let. Životnost pálených tašek ale činí až 100 let.

www.tondach.cz

ODBORNÍ PARTNEŘI PORTÁLU

Kvalitní minerální nátěrové systémy pro restaurování a obnovu památek
www.keim.cz

Zajistíme likvidaci dřevokazného hmyzu v historických stavbách prostřednictvím horkého vzduchu.
www.thermosanace.cz

Keramika jako kámen: pálené kameninové stavební materiály pro opravy historických staveb
www.brispol.cz

Prověřené maltové směsi pro památky a řešení vlhkostních problémů u historických objektů
www.mc-bauchemie.cz

Likvidace dřevokazného hmyzu a následná ochrana dřeva proti hmyzu, houbám i plísni.
www.bochemie.cz

Využijte našich zkušeností s osvětlením historických budov.
www.erco.com

Antikhaus

HISTORICKÁ OKNA

Okna a dveře pro historické budovy – kde jiní končí, my začínáme.
www.antikhaus.cz

Jsme jediným specializovaným podnikem na těžbu a zpracování hořického pískovce.
www.piskovce.cz

Znáte důvěryhodné a seriózní společnosti, které působí v oblasti obnovy a péče o památky u nás? Dejte nám o nich vědět.

Čtvrtletník portálu PROPAMÁTKY
Ročník 7, číslo 1, vychází: 4x ročně
Vydává: Institut pro památky a kulturu, o.p.s.
Editoři: Jan Štěpánek, Dagmar Koželuhová

Redakce: Marie Foltýnová, Kryštof Havlice,
Zbyněk Konvíčka, Aleš Kozák,
Lenka Kuboušková, Jindřiška Kukrálová,
Zuzana Richterová, Kristýna Ševčíková

Grafická úprava: Jiří Pobřísl a Jan Šturo
Evidenční číslo: MK ČR E 208 18
© Institut pro památky a kulturu, o.p.s.
E-mail: redakce@institut.eu.cz